

Michał Bronikowski, Adam Kantanista

AKADEMIA WYCHOWANIA FIZYCZNEGO IM. EUGENIUSZA PIASECKIEGO W POZNANIU

(NIE)PRZYGOTOWANIE STUDENTÓW WYCHOWANIA FIZYCZNEGO DO REALIZACJI PRAKTYK PEDAGOGICZNYCH

ABSTRACT

PE students' preparation (or its lack) for physical education teaching apprenticeships

Background. Before introducing changes into study programs one needs to recognize areas of strengths and weaknesses in current practice. In the case of physical education, school apprenticeship is one of the critical elements of pre-service teachers' preparation. The aim of the study was to measure the level of physical education students and teachers in terms of their practical preparation for school teaching. **Material and methods.** In the design of the study an action research model has been employed. For collecting data a self-designed questionnaire was developed including questions in three areas: organizational, didactic and socio-cultural, using 5-point Likert scale. A sample of 128 second-year students of physical education (62 female and 66 male students) and a sample of 44 PE teachers (16 men and 28 women) were examined. **Results.** Both the students and pre-service teachers indicated the lowest competence in organizational aspects while the highest one in socio-cultural aspects. Whereas in-service PE teachers assessed their highest competence in organizational aspects. Generally, in-service teachers' self-evaluation was higher than the students' one in all aspects. **Conclusions.** Findings showed which areas need stronger emphasis during the course of studies before students are sent to school for teacher apprenticeship. A dissonance between the examined in-service teachers' high self-evaluation and rather inadequate tutoring of students during school teacher apprenticeship reported in other research studies is worth testing in more in-depth studies.

Key words: physical education, teaching, pre-service and in-service PE teachers, competences
Słowa kluczowe: wychowanie fizyczne, nauczanie, przygotowanie nauczycieli i studentów wychowania fizycznego, kompetencje

WPROWADZENIE

Tocząca się w literaturze fachowej dyskusja na temat charakterystyki nowoczesnego nauczyciela, który byłby w stanie sprostać wyzwaniom współczesnej edukacji, dotyczy większości specjalizacji nauczycielskich. Wydaje się, że stosunkowo szybko do zmian społeczno-edukacyjnych przystosowują się przedstawiciele specjalności, w których efektywność pracy jest okresowo weryfikowana (choćaby podczas egzaminów klasyfikacyjnych), jak również tych, w których satysfakcja odbiorcy usług edukacyjnych przekłada się bezpośrednio na korzyści finansowe (tak jak w przypadku nauczycieli języków obcych, którzy – jeśli nauczają bardzo dobrze – raczej nie mają trudności w znalezieniu dodatkowych ofert). Powodem braku potencjalnych klientów dla specjalistów z zakresu kultury fizycznej może być niska jakość usług. Więk-

szość ludzi ma przecież świadomość, jak ważne jest regularne podejmowanie aktywności fizycznej. Ponadto wszystkich obowiązuje, choć tylko w wymiarze podstawowym, edukacja fizyczna obejmująca to zagadnienie, a jednak przeważająca część społeczeństwa nie podejmuje aktywności fizycznej regularnie. Czyżby problem tkwił nie w tym, czego się naucza, ale jak? A może w rozbieżności między przekonaniem specjalistów z zakresu kultury fizycznej o tym, że doskonale wykonują swoją pracę zawodową, a odbiorem ich działań przez inne osoby, który jest niezbyt przychylny?

Jak wynika z raportu Najwyższej Izby Kontroli opublikowanego w 2010 r. (Informacja o wynikach... 2010), opinie młodzieży na temat lekcji i nauczycieli wychowania fizycznego są dość krytyczne. Spośród uczniów szkół podstawowych 17%, gimnazjum 24% i liceum 33% uważa, że lekcje wycho-

wania fizycznego są nieciekawe. Spośród pytanych o to, co należałoby zmienić, aby były interesujące, 17% odpowiada, że nauczyciel powinien prowadzić je w inny sposób, a 6–13% (w zależności od etapu nauczania) domaga się wręcz zmiany nauczyciela. Tylko co 5. uczeń uważa, że wszystko jest na dobrym poziomie. Co ciekawe, sytuacja ta nie zmienia się od lat. Badani przez Supińską i Grzesiaka (2001) uczniowie twierdzili, że nauczyciel wychowania fizycznego ma dużą wiedzę o przedmiocie „choć czasami jest słabo przygotowany metodycznie do pojedynczych zajęć” i „szuka tylko braków w naszych umiejętnościach” (2001, s. 177), i mimo że stosuje różne środki dydaktyczne, to „czasami lekcje nie są ciekawe” (2001, s. 177). Zdaniem uczniów nauczyciel to osoba, która traktuje ich przedmiotowo, często nie dotrzymuje obietnic i w związku z tym nie cieszy się autorytetem wśród uczniów. Skoro sytuacja nie zmienia się lub ewoluuje, nie nadążając jednak za zmianami społeczno-edukacyjnymi, to domniemywać można, że część problemu tkwi w procesie kształcenia kadr.

Nowocien (1999, s. 76) sprawę ujmuje w następujący sposób: „Dzisiaj nauczyciel nie ogranicza swojej roli do nauczania przedmiotu (realizacja treści nauczania), ale jest kreatorem i animatorem rozwoju i doskonalenia człowieka w środowisku, we wszystkich stadiach jego ontogenetycznego trwania”. Najnowsza wiedza psychologiczna i pedologiczna wskazuje na potrzebę częstszego odwoływania się do praktyki pedagogicznej, jak twierdzi Kosiba (2009), która dodaje, że cechy przydatne w pracy nauczyciela są wykształcalne, a wpływ jego osobowości jest tak samo ważny, jak sprawność w stosowaniu wyuczonych czynności nauczycielskich. „Zmiana profilu nauczyciela wychowania fizycznego – według Kosiby – jest też ściśle skorelowana z ewolucją celów i istoty procesu edukacji fizycznej, przejawiającej się w przejściu od koncepcji biologicznej ku koncepcji humanistycznej” (Kosiba 2009, s. 45). Nie wiadomo jednak, w jakim stopniu świadomość na temat zmian w koncepcjach wychowania fizycznego, zmierzających dziś w kierunku humanistycznych i personalis-

tycznych filozofii edukowania jest obecna w praktyce działania nauczycieli wychowania fizycznego. Bez wątplenia właśnie rutyna działań praktycznych jest najtrudniejsza do zmiany. Wydaje się ponadto, że część problemu rodzi się jeszcze przez podjęciem decyzji o wyborze specjalizacji zawodowej. Rezultaty badań Buchty (2011) wskazują, że studia na kierunku wychowanie fizyczne podejmują w większości dobrze przygotowani pod względem sprawności fizycznej absolwenci szkół średnich, prezentujący jednocześnie dość niski poziom przygotowania teoretycznego, którzy w trakcie studiów uzyskują z reguły przeciętne wyniki w nauce. Autorka konkluduje, że wyposażenie studentów w nowe kompetencje pedagogiczno-wychowawcze wymaga przeprowadzenia określonych korekt w programach i formach kształcenia na kierunku wychowanie fizyczne.

W badaniach sondażowych (Głapa 2011) 94% studentów AWF w Poznaniu kończących edukację na poziomie licencjatu z wychowania fizycznego stwierdziło, że studia, które odbyli, kształcą umiejętności najbardziej istotne w pracy nauczyciela (zdecydowanie tak odpowiedziało 8% studentów, raczej tak – 86%). Badani ocenili, że system praktyk realizowanych w okresie trzyletnich studiów w pełni odpowiadał potrzebom (20%) lub był dobry, ale miał pewne niedociągnięcia (76%). Badania wśród studentów dotyczące praktyk pedagogicznych przeprowadzono także w akademiach wychowania fizycznego w Krakowie i we Wrocławiu. Studenci krakowscy (67%) stwierdzali, że praktyki pedagogiczne dobrze przygotowują do zawodu nauczyciela (Madejski 2008). Badania wrocławskie przeprowadzono wśród studentów, którzy odbyli praktyki w szkole podstawowej i gimnazjalnej. Wynika z nich, że wysoko oceniali swoje przygotowanie teoretyczne i praktyczne częściej po odbyciu drugiej praktyki pedagogicznej (w gimnazjum) (odpowiednio: przygotowanie teoretyczne – 51 i 67% oraz przygotowanie praktyczne – 57 i 71%). Przygotowanie do pracy w charakterze nauczyciela wychowania fizycznego wysoko oceniło 92% studentów po odbytych praktykach w szkole podstawowej i 94% studentów po praktykach w gimnazjum (Koszczyk i wsp. 2003).

We wcześniej przytaczanych badaniach (Glapa 2011) studenci poznawszy swoje przygotowanie do roli nauczyciela określili w większości jako dobre (ponad 70%), choć co trzeci student uznał je za dostateczne. Wśród czynników wpływających w największym stopniu na brak rozwijania pozytywnych postaw wobec kultury fizycznej u młodzieży szkolnej wymieniali negatywną selekcję do zawodu nauczyciela wychowania fizycznego (59%) i preferowanie w szkole uczniów najsprawniejszych (58%). Zdaniem studentów ostatniego roku studiów licencjackich AWF w Poznaniu wpływ na taką sytuację mogła mieć także utrata motywacji do wykonywania zawodu (ponad 75%), brak analizy i oceny pracy swojej i uczniów (ponad 50%) oraz zbyt wąska specjalizacja zawodowa (ok. 40%).

CEL BADAŃ

Chcąc wprowadzać zmiany w programach kształcenia studentów, powinno się najpierw zlokalizować obszary potrzeb i braków (najślabszego przygotowania) zawodowych. Pierwszym celem podjętych badań w AWF w Poznaniu było zatem określenie, jaki według studentów jest stan ich przygotowania do realizacji zadań praktyki pedagogicznej przed jej rozpoczęciem na II roku studiów. Kolejnym celem była ocena przygotowania nauczycieli wychowania fizycznego do pełnienia roli nauczyciela opiekuna praktyk na podstawie opinii nauczycieli wychowania fizycznego, którzy pełnią tę rolę regularnie.

MATERIAŁ I METODY BADAŃ

Przeprowadzone badania miały charakter jakościowy, a ich celem było zrozumienie przyczyn zachodzenia określonych zjawisk w obszarze dydaktyki (Mandes 2008). Posłużono się modelem badań w działaniu (*action research*) (Ferrance 2000). Głównym wyróżnikiem w tych badaniach jest korzystanie w procesie badawczym z działań oceniających, umożliwiających kształtowanie, ukierunkowanie i modyfikację ustalonych wcześniej programów (np. programów inter-

wencyjnych) w trakcie ich wdrażania. Ważna jest jakość oraz istotność poszczególnych komponentów wprowadzanego programu ze względu na możliwości efektywnego oddziaływania na populację, która została nim objęta. Maksymalne przybliżenie zawartości wdrażanego programu do codziennych realiów pracy zawodowej jest podstawowym wymogiem. Z tego powodu niezwykle istotne znaczenie ma stworzenie przez badaczy warunków do tego, by ankietowana populacja brała bezpośredni udział w definiowaniu i rozwiązywaniu problemów, przedstawiając własny punkt widzenia. Sposobem do osiągnięcia tego celu jest stosowanie interakcyjnych metod badawczych, pozwalających na uzyskiwanie opinii respondentów o problemie badawczym i rezultatach badania na różnych jego etapach. Dlatego narzędzie badań („Ankieta «Samoocena stopnia przygotowania do realizacji zadań praktyk pedagogicznych»” zamieszczoną w aneksie) opracowywali zarówno metodycy wychowania fizycznego, wybrani nauczyciele wychowania fizycznego (opiekunowie praktyk), jak i studenci II roku studiów wychowania fizycznego II stopnia, którzy odbyli wszystkie praktyki pedagogiczne przewidziane w programie studiów. Osoby te dysponowały doświadczeniem oraz wiedzą i kompetencjami, aby dokonać oceny tego, co było (i może być) potrzebne w trakcie praktyk szkolnych. Podstawą przyjętego podziału kompetencji na 3 grupy były wyszczególnione w programie praktyk pedagogicznych cele i zadania oraz obowiązki studenta. Oceniono również stabilność bezwzględną ankiety, stosując podwojony test (*reliability test-retest* = 0,91) podczas badań powtórzonych na tej samej grupie studentów.

W niniejszej pracy podjęto próbę identyfikacji problemu oraz diagnozy, która jest pewnym rekonesansem badawczym, mającym umożliwić ustalenie dalszego planu zmiany istniejącego stanu rzeczy i jego wdrożenie aż do momentu ewaluacji, która staje się punktem wyjścia do podjęcia kolejnych działań w dążeniu do poprawy jakości kształcenia. W przypadku prowadzonych badań chodziło o poprawę jakości kształcenia studentów w zakresie przygotowania do praktyki szkolnej.

Anonimowe badania przeprowadzono w 2012 r. wśród studentów II roku wychowania fizycznego AWF w Poznaniu na zebraniu informacyjnym dotyczącym praktyk pedagogicznych po zakończeniu III semestru studiów. Łącznie przebadano 128 studentów, w tym 62 osoby płci żeńskiej i 66 osób płci męskiej. Równolegle przeprowadzono anonimowe badania wśród nauczycieli wychowania fizycznego. W grupie badanych nauczycieli znajdowało się 16 mężczyzn i 28 kobiet, którzy wypełnili ankietę umieszczoną w wersji elektronicznej na stronie Wydziału Oświaty Urzędu Miasta Poznania. W obu przypadkach zastosowano metodę badań sondażowych, wykorzystując ankietę własnego autorstwa. W odpowiedziach użyto 5-stopniowej skali Likerta (1 – brak kompetencji, 5 – bardzo wysokie kompetencje), obejmującej zagadnienia wyszczególnione do realizacji w programie praktyk pedagogicznych. Zagadnienia mieściły się w trzech obszarach kompetencji: organizacyjnym, wychowawczym i dydaktycznym. W ramach kompetencji organizacyjnych pytano między innymi o udział w radach pedagogicznych i zespołach samokształceniowych, planowanie kalendarza imprez sportowych lub wyjazdów na zawody sportowe i wycieczki szkolne (łącznie 7 pytań). Kompetencje wychowawcze dotyczyły takich kwestii, jak: współpraca z innymi nauczycielami i pedagogiem (psychologiem) w zakresie aspektów wychowawczych, radzenie sobie z problemami opiekuńczo-wychowawczymi (sytuacje konfliktowe, przejawy agresji, akty wandalizmu) i pierwsza pomoc (łącznie 6 pytań). Kompetencje dydaktyczne obejmowały następujące zagadnienia: prowadzenie różnego rodzaju zajęć (od sportowych do tanecznych), prowadzenie analizy efektów pracy uczniów oraz własnej (autorefleksja), wystawianie ocen (łącznie 12 pytań; w przypadku nauczycieli, ze względu na pełnienie roli opiekuna praktyk, liczba pytań dotyczących kompetencji dydaktycznych wynosiła 15). Średnia arytmetyczna sumy punktów w każdym z obszarów stanowiła wskaźnik samooceny kompetencji danego studenta i nauczyciela. Analizy istotności różnic pomiędzy średnimi grup (nauczyciele i studenci) dokonano z wykorzystaniem testu ANOVA (jednoczynnikowa) z pakietu Statistica 10.0.

WYNIKI

Z tabeli 1 wynika, że badani studenci II roku wychowania fizycznego AWF najniżej ocenili swoje przygotowanie do pracy (podczas praktyk) w szkole w zakresie kompetencji organizacyjnych, najwyżej natomiast – z kompetencji wychowawczych. Wyniki szczegółowej analizy pytań w każdym z obszarów kompetencji pozwoliły na wskazanie konkretnych umiejętności, które badani ocenili najniżej, i tych, które według nich są ponadprzeciętnie wysokie. Studenci AWF w Poznaniu najwyżej ocenili swoje przygotowanie w asystowaniu nauczycielowi podczas prowadzenia lekcji ($M = 3,55$; $K = 3,61$), prowadzenia zajęć sportowych ($M = 3,48$; $K = 3,45$), diagnozowania sprawności i rozwoju fizycznego dziecka ($M = 3,47$; $K = 3,43$) oraz przeprowadzenia analizy efektów własnej pracy (autorefleksja) ($M = 3,25$; $K = 3,23$). Najniżej oceniono przygotowanie w takich szczegółowych aspektach, jak: prowadzenie zajęć tanecznych ($M = 2,51$; $K = 2,50$), aktywny udział w zespołach samokształceniowych ($M = 2,63$; $K = 2,66$) i udział w radach pedagogicznych ($M = 2,68$; $K = 2,77$), a także analizie dokumentacji pracy nauczyciela (m.in. programu nauczania, przedmiotowego systemu oceniania) ($M = 2,77$; $K = 2,78$).

Średnie ocen pomiędzy obiema grupami (Studenci WF i Nauczyciele WF) różniły się istotnie statystycznie w każdym z analizowanych obszarów kompetencji na poziomie istotności $p = 0,000$. Nauczyciele wychowania fizycznego ogólnie wyżej ocenili swoje kompetencje niż studenci w każdym z obszarów, co może wynikać ze znacznie dłuższego doświadczenia w praktyce szkolnej. Analiza odpowiedzi w każdej z kompetencji szczegółowych wykazała, że nauczyciele WF najwyższej ocenili swoje umiejętności organizacyjne, a wśród nich planowanie kalendarza imprez sportowych ($M = 4,25$; $K = 4,13$) i organizację wyjazdu na zawody ($M = 4,12$; $K = 4,13$). Wśród kompetencji dydaktycznych najlepiej oceniono kompetencje w prowadzeniu lekcji pokazowych ($M = 4,07$; $K = 4,00$), prowadzenia zajęć sportowych ($M = 4,15$; $K = 4,15$) oraz obserwowaniu i ocenie studenta po przeprowadzeniu lekcji ($M = 4,01$; $K = 4,06$). Nauczyciele wysoko ocenili też

Tab. 1. Średnie wartości ($\bar{x} \pm SD$) samooceny kompetencji studentów i nauczycieli wychowania fizycznego (WF) w poszczególnych obszarach wyrażonych w skali punktowej od 1 do 5

Grupy badanych	Płeć	Kompetencje		
		organizacyjne	wychowawcze	dydaktyczne
Studenci WF	K	2,89 $\pm$ 0,55	3,19 $\pm$ 0,63	3,10 $\pm$ 0,52
	M	2,85 $\pm$ 0,39	3,16 $\pm$ 0,36	3,06 $\pm$ 0,44
Nauczyciele WF	K	3,96 $\pm$ 0,43	3,78 $\pm$ 0,59	3,79 $\pm$ 0,45
	M	3,95 $\pm$ 0,46	3,79 $\pm$ 0,64	3,82 $\pm$ 0,35
Studenci WF	K + M	2,87 $\pm$ 0,47	3,17 $\pm$ 0,55	3,08 $\pm$ 0,48
Nauczyciele WF	K + M	3,96 $\pm$ 0,43	3,78 $\pm$ 0,60	3,80 $\pm$ 0,42
		F = 84,05 p = 0,000	F = 38,64 p = 0,000	F = 79,19 p = 0,000

swoje kompetencje w przygotowywaniu osnów i konspektów do lekcji ($M = 4,10$; $K = 4,09$). Niżej ocenili wsparcie studenta podczas przeprowadzania lekcji ($M = 3,66$; $K = 3,65$), a najniżej – kompetencje dydaktyczne w przygotowaniu do prowadzenia zajęć tanecznych ($M = 2,71$; $K = 2,75$). W obszarze kompetencji wychowawczych badani nauczyciele wysoko ocenili swoje umiejętności współpracy z innymi nauczycielami w szkole ($M = 3,97$; $K = 3,88$) oraz diagnozowania problemów wychowawczych uczniów ($M = 3,64$; $K = 3,72$) (tab. 1).

DYSKUSJA

W badaniach pedeutologicznych często zwraca się uwagę na możliwe rozbieżności między zachowaniami deklarowanymi przez nauczycieli a faktycznym stanem rzeczy (Frołowicz 2002, Kosiba 2005). W przeprowadzonych badaniach własnych wysoka samoocena kompetencji wśród nauczycieli wychowania fizycznego może zastanawiać, zwłaszcza jeśli zestawia się ją z negatywną oceną działań pedagogiczno-wychowawczych z zakresu wychowania fizycznego, którą wystawiono nauczycielom tej specjalności po ogólnopolskiej kontroli NIK (Informacja... 2010). Do podobnych refleksji skłaniają również wnioski wynikające z badań Kosiby i Madejskiego (2009), którzy opierają się na wynikach ocen nauczycieli dokonanych przez studentów w trakcie praktyk. Wyróżnili oni trzy typy nauczycieli opiekuna praktyk: wspierający, wy-

korzystujący i bierny. Chociaż ponad 60% studentów pozytywnie oceniło wypełnianie obowiązków przez opiekunów praktyk, to w podsumowaniu dwie ostatnie kategorie tworzyły prawie 40-procentową grupę wzdłuż studentów. Jednak w badaniach poznańskich powodem wysokiej samooceny kompetencji wśród nauczycieli mógł być ich sposób doboru do badań. Wiadomo, że regularne odwiedzanie internetowych stron związanych z oświatą i edukacją jest elementem charakterystyki nauczycieli zainteresowanych samodoskonaleniem. Możliwe zatem, że ankiety wypełnili w większości nauczyciele, którzy zazwyczaj dobrze wywiązują się ze swoich obowiązków dydaktyczno-wychowawczych, i takie też mają na ten temat samopoczucie. W kontekście przydatności na rynku pracy (Buchta 2011) absolwenci zwrócili uwagę na potrzebę znajomości języków obcych oraz umiejętność pracy na komputerze i uznali, że akurat w te kompetencje, a także związane z samodzielnym podjęciem działalności gospodarczej, wyposażeni zostali w trakcie studiów w stopniu najmniejszym. Z komentarzy absolwentów wynikało również, że należy położyć nacisk na praktyczne przygotowanie do zawodu, dostosowane do realnej sytuacji pracy szkoły, w tym w aspekcie wychowawczym, oraz umożliwić studentom zdobycie większej liczby specjalizacji trenerskich, najlepiej nieodpłatnie.

Studenci wychowania fizycznego z Poznania najwyżej ocenili kompetencje wychowawcze. Można przypuszczać, że ta samoocena zmieni się po odbyciu przez nich

praktyk pedagogicznych. Badania Kosiby (2007) wskazują bowiem, że podczas praktyk studenci doznali rozczarowań i doświadczyli trudności w relacji z uczniami. Studenci AWF w Poznaniu najniżej ocenili swoje przygotowanie do odbycia praktyk w szkole w zakresie kompetencji organizacyjnych. Może to być wynikiem skupienia się studentów na nabywaniu umiejętności sportowych, co w pewnym stopniu ma związek z podejściem do nauczania niektórych przedmiotów akademickich, obserwowanym szczególnie w obszarze realizacji przedmiotów praktycznych. Podczas kształcenia na studiach często nie dostrzega się, jak ważne znaczenie w przyszłej pracy w szkolnictwie mają kompetencje społeczne, które są wykorzystywane w działaniach organizacyjnych – między innymi podczas pracy rad pedagogicznych czy zespołów samokształceniowych. Potwierdza to jeden z wniosków przedstawionych przez Buchtę (2011), mówiący, że podczas studiów studenci zaangażowani są w zdobywanie kompetencji zawodowych, a mniej aktywnie włączają się w działania na obszarze naukowym, organizacyjnym i społecznym.

PODSUMOWANIE

Prowadzenie badań umożliwiających ocenę stanu przygotowania studentów do wypełnienia obowiązków przewidzianych w programie praktyk pedagogicznych daje możliwość wprowadzania zmian w trybie ich przygotowywania w ramach chociażby zajęć z dydaktyki wychowania fizycznego. Część braków w przygotowaniu pedagogicznym, według studentów, może być związana z momentem przeprowadzenia badań. Badani studenci II roku kierunku wychowanie fizyczne zaliczyli tylko jeden semestr zajęć z metodyki (15 godzin wykładów i 15 godzin ćwiczeń), która to liczba może być niewystarczająca w kontekście przygotowania studentów, przynajmniej ich zdaniem. Jest to efekt wcześniejszych ograniczeń liczby godzin tego przedmiotu w siatce godzin w programie studiów. Konsekwencje mogą być jednak długofalowe. Pierwszy kontakt ze szkołą, podczas pierwszej praktyki pedagogicznej,

zwykle wywiera duży wpływ na wybór dalszej drogi zawodowej. Braki zawodowego warsztatu pracy zostają boleśnie obnażone przez szkolną rzeczywistość, co może spowodować nie tylko rezygnację z dalszego angażowania się w rozwijanie umiejętności organizacyjno-metodycznych, ale także całkowite zniechęcenie do pracy w szkole lub z młodzieżą w ogóle. Wydaje się, że szansą na zmianę takiego stanu rzeczy mogłoby być zwiększenie liczby godzin przygotowania do praktyk pedagogicznych (np. w postaci oferty zajęć fakultatywnych) lub większe zaangażowanie w opiekę nad początkującymi adeptami zawodu nauczycieli, którzy od lat pełnią rolę opiekunów praktyk i mogą (a wręcz powinni) dzielić się z młodszymi kolegami i koleżankami swoimi doświadczeniami.

W przypadku nauczycieli wychowania fizycznego uzyskane wyniki wskazują na wysoką samoocenę przygotowania nauczycieli do roli opiekuna praktyk w zakresie kompetencji związanych z aspektami sportowymi oraz diagnostyczno-oceniającymi. Wyniki te należy traktować jednak z dużą ostrożnością. Ze względu na dobór badanych nie mogą być one uznane za reprezentatywne dla wszystkich nauczycieli w zakresie obrazu poziomu samooceny stopnia ich przygotowania do pełnienia roli opiekuna praktyk. Dlatego w czasie dalszego postępowania przeprowadzono dodatkowe badania oceny jakości realizacji wychowania fizycznego w szkołach (Bronikowski i wsp. 2013, Kantanisa i wsp. 2013, Król-Zielińska 2013), a wnioski wykorzystano do wprowadzenia modyfikacji programowych. Zmiany dotyczące wyposażania studentów kierunku wychowanie fizyczne w kompetencje potrzebne do funkcjonowania w mechanizmach administracyjno-organizacyjnych oraz merytorycznych szkoły (jak rady pedagogiczne, udział w zespołach samokształceniowych, prowadzenie, monitorowanie i ocena dokumentacji dydaktyczno-wychowawczej oraz inne) zostały dokonane w nowych sylabusach do programu kształcenia studentów poznańskiej akademii wychowania fizycznego.

ANEKS

Ankieta „Samoocena stopnia przygotowania do realizacji zadań praktyk pedagogicznych” (Bronikowski, Kantanista)

Kobieta ☐ Mężczyzna ☐ Rok studiów.....

Poniżej przedstawiono zadania wynikające z programu zbliżającej się praktyki pedagogicznej. Określ, w jakim stopniu (w chwili obecnej) czujesz się przygotowany do ich realizacji. Cyfra 1 oznacza całkowity brak przygotowania, natomiast 5 oznacza, że czujesz się bardzo dobrze przygotowany.

Czuję się:

1	2	3	4	5
Nieprzygotowany				Bardzo dobrze przygotowany

1) do przeprowadzenia diagnozy warunków pracy w szkole (O)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

2) do dokonania analizy dokumentacji pracy nauczyciela (m.in. programu nauczania, wewnątrzszkolnego i przedmiotowego systemu oceniania) (O)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

3) do zdiagnozowania zainteresowań uczniów (D)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

4) do przeprowadzenia diagnozy sprawności i rozwoju fizycznego uczniów (D)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

5) do zdiagnozowania problemów uczniów (W)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

6) do zaplanowania lekcji wf. (przygotowania osnowy, konspektu) (D)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

7) do dokumentowania obserwowanych zajęć (wyznaczenia celu obserwacji, analizy przebiegu lekcji) (D)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

8) do asystowania nauczycielowi w prowadzeniu lekcji (D)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

9) do samodzielnego prowadzenia lekcji (D)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

10) do realizowania treści podstawy programowej wf. podczas lekcji (D)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

11) do prowadzenia zajęć z dziećmi z klas I–III (D)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

12) do prowadzenia zajęć sportowych (D)

1	2	3	4	5
---	---	---	---	---

- 13) do prowadzenia zajęć tanecznych (D)
1 2 3 4 5
- 14) do przeprowadzenia analizy efektów pracy uczniów (m.in. wystawienia oceny) (D)
1 2 3 4 5
- 15) do współpracy z innymi nauczycielami, z wychowawcą klasy w zakresie aspektów wychowawczych (przeprowadzenie wywiadu, rozwiązywanie sytuacji problemowych) (W)
1 2 3 4 5
- 16) do współpracy z pedagogiem i (lub) psychologiem (wywiad, analiza sytuacji uczniów) (W)
1 2 3 4 5
- 17) do radzenia sobie z różnymi problemami opiekuńczo-wychowawczymi (sytuacje konfliktowe, przejawy agresji, akty wandalizmu) (W)
1 2 3 4 5
- 18) do współpracy z uczniem i jego rodzicami w ramach wywiadówki (udzielanie informacji o uczniu) (W)
1 2 3 4 5
- 19) do udziału w radach pedagogicznych (obserwacja, zabranie głosu) (O)
1 2 3 4 5
- 20) do aktywnego udziału w zespołach samokształceniowych (O)
1 2 3 4 5
- 21) do udzielenia pierwszej pomocy w razie wypadków czy urazów (W)
1 2 3 4 5
- 22) do zaplanowania kalendarza imprez sportowych w roku szkolnym (O)
1 2 3 4 5
- 23) do pomocy w organizowaniu wyjazdu na zawody sportowe, wycieczki klasowe (m.in. przygotowanie dokumentacji wyjścia poza szkołę) (O)
1 2 3 4 5
- 24) do współudziału w tworzeniu harmonogramu realizacji poszczególnych zadań ujętych w programie praktyk (rozkład zadań na poszczególne dni praktyk) (O)
1 2 3 4 5
- 25) do przeprowadzenia analizy efektów własnej pracy (samoocena, autorefleksja) (D)
1 2 3 4 5

Objaśnienie:

O – obszar organizacyjny

D – obszar dydaktyczny

W – obszar wychowawczy

BIBLIOGRAFIA

- Bronikowski M., Borowiec J., Ciekot M., Kantanista A., Król-Zielińska M., Lisowski P i wsp. (2013) Model ewaluacji jakości pracy szkoły w zakresie wychowania fizycznego, *WFiZ*, 1, 10–13.
- Buchta K. (2011) Przebieg i efekty dydaktyczne studiów magisterskich na kierunku wychowanie fizyczne, *Pol J Sport Tourism*, 18, 69–81.
- Ferrance E. (2000) Themes in education – Action research, LAB Northeast and Islands Regional Educational Laboratory at Brown University, USA, http://www.lab.brown.edu/pubs/themes_ed/act_research.pdf [12.03.2012].
- Frółowicz T. (2002) Edukacyjne intencje nauczycieli wychowania fizycznego. Między deklaracjami a działaniami, AWF, Gdańsk.
- Głapa A. (2011) Opiekunowie praktyk o przygotowaniu studentów do pracy w roli nauczyciela wychowania fizycznego. Praca magisterska obroniona na Wydziale WFSiR AWF w Poznaniu (opiekun naukowy: dr hab. prof. AWF Michał Bronikowski, Poznań).
- Informacja o wynikach kontroli wychowania fizycznego i sportu w szkołach publicznych (2010) NIK, Warszawa.
- Kantanista A., Bronikowski M., Borowiec J., Król-Zielińska M., Śleboda R. (2013) Szkolne wychowanie fizyczne – jakość procesu w opinii uczniów i rodziców, *WFiZ*, 2, 8–13.
- Kosiba G. (2005) Nauczyciele wychowania fizycznego i innych specjalności przedmiotowych wobec rzeczywistości zawodowej, [w:] Mynarski W., Ślężyński J. (red.), Efekty kształcenia i wychowania w kulturze fizycznej, AWF, Katowice, 213–220.
- Kosiba G. (2007) Praktyki pedagogiczne w opinii studentów kończących studia wychowania fizycznego, [w:] Ślężyński J. (red.), Efekty kształcenia i wychowania w kulturze fizycznej, AWF, Katowice, 71–81.
- Kosiba G. (2009) Nauczyciel wychowania fizycznego – wczoraj i dzisiaj, *WFiS*, 1, 45–54.
- Kosiba G., Madejski E. (2009) Praktyczne przygotowanie studentów do zawodu nauczyciela w Akademii Wychowania Fizycznego w Krakowie, *Rozprawy Naukowe AWF we Wrocławiu*, 28, 317–321.
- Koszczyk M., Skarul A., Wójcik A. (2003) Praktyki pedagogiczne elementem samodoskonalenia studenta do przyszłego zawodu nauczyciela wychowania fizycznego, [w:] Bartoszewicz R., Koszczyk T., Nowak A. (red.), Kontrola i ocena w wychowaniu fizycznym, WTN, Wrocław, 215–217.
- Król-Zielińska M., Bronikowski M., Śleboda R., Kantanista A., Borowiec J. (2013) Jakość pracy szkoły – deklaracje dyrektorów i nauczycieli a stan dokumentacji przedmiotowej wf., *WFiZ*, 4, 14–16.
- Madejski E. (2008) Praktyki pedagogiczne w kształceniu nauczycieli wychowania fizycznego, *Lider*, numer specjalny, 14–16.
- Mandes S. (2008) Metody jakościowe w ewaluacji, [w:] Olejniczak K., Kozak M., Lendzion B. (red.), Teoria i praktyka ewaluacji interwencji publicznych. Podręcznik akademicki, Wyd. Akademickie i Profesjonalne, Warszawa, 129–157.
- Nowocien J. (1999) Ewolucja modelu nauczyciela wychowania fizycznego w polskiej literaturze pedagogicznej, [w:] Kiebasiewicz-Drozdowska I., Marcinkowski M., Siwiński W. (red.), Rekreacja ruchowa. Społeczne oczekiwania i strategię rozwoju, WSO im. S. Czarneckiego, Poznań, 71–78.
- Supińska U., Grzesiak B. (2001) Pożądany a rzeczywisty obraz nauczyciela wychowania fizycznego w opinii maturzystów, [w:] Jonkisz J., Lewandowski M. (red.), Kształcenie i wychowanie w zreformowanej szkole, AWF, Wrocław, 173–179.

Praca wpłynęła do Redakcji: 9.11.2012

Praca została przyjęta do druku: 10.05.2013

Adres do korespondencji:

Michał Bronikowski

Akademia Wychowania Fizycznego

im. Eugeniusza Piaseckiego w Poznaniu

61-871 Poznań

ul. Królowej Jadwigi 27/39

e-mail: bronikowski.michal@wp.pl